

Шкільна бібліотека

Семен Склярєнко

Володимир

Роман

Харків
«Фоліо»
2018

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

1

Після загибелі князя Святослава воїн Микула добирався до Києва й рідного Любеча дуже довго.

Уночі на острові Хортиці, коли на руських воїв зрадою напали печеніги, коли загинула передня дружина, а на світанні Святослав з кількома воями почав останній бій з ворогами, воїн Микула до останку його захищав, волів життя віддати, щоб урятувати князя, але допомогти не міг, — Святослав мертвим упав на холодну скелю, Микула, посічений, порубаний, без пам'яті повалився поруч з ним.

Ніби уві сні пам'ятав Микула похорон князя, лодію з тілом Святослава, яку обіймав вогонь, дим над островом і дніпровими водами, воїв, що стояли серед холодних пісків, а там — темна ніч в очах, скуті руки й ноги, смерть...

Та це була не смерть. Дуже міцного кореня, живучий, як і батьки його та діди, був чоловік Микула-любечанин. Вої з княжої дружини після смерті Святослава взяли безтрепетне тіло Микули й інших поранених, на руках понесли мимо порогів, далі на веслах, а часом під вітрилами попливли вгору Дніпром.

Одного ранку Микула прийшов до пам'яті, сперся на руки, підвівся, сів. Він лежав у лодії, яку гнали супроти течії десятків жилих рук; поперед, позаду, скрізь попід берегами вгору поволі посувалася сотня лодій — все, що лишилось від воїнства князя Святослава.

— От як судив Перун, — здригаючись від свіжого вітру, сказав Микула гребцям. — Кості зрослись, шкіру затягло — такий нібито я, як і був...

Дивний чоловік Микула! Хіба міг він знати, що був зовсім не таким, як колись, — волосся посивіло, тіло й обличчя

затягли зморшки, очі вицвіли, червоні шрами на чолі й поготів змінили його.

— Гай-гай! — тихо говорив сам з собою Микула. — Бачу, що й щит мій та меч вціліли, — він доторкнувся до них рукою, — і дань моя не пропала, — Микула побачив під насадом торбинку з начинням та гречкою, — все, все ціле, аби тільки сили рукам і ногам... Додому, додому! — він глибоко вдихав дніпрове повітря, впивався пахощами квітів і трав.

Так повертались з далекого походу проти ромеїв вої князя Святослава. Їх було небагато — з Києва виходили десятки тисяч, тепер усі тулилися на сотні лодій, а багато з них були покалічені, мали тяжкі рани.

Навкруг буяла весна, на очах воїв росли, наливались, цвіли трави; вони бачили, як на рольних землях, над Дніпром тяглось до сонця, пішло в колос, зацвіло, наливалось усяке жито; вони пливли попід кручами, де на кодолах, а де на веслах, від весі до весі, від города до города, з Переволоки на Воїнь, від Сакова на Родню, Заруб, Іван, а там мимо Треполя й Вітичева попрямували до Києва.

Київ!!! О, як часто і з якою любов'ю думали вони в походах, у чужих землях про рідний стольний город над Дніпром! На брані, коли доводилось стояти віч-на-віч з ворогами, у кривавих січах під Адріанополем, Преславою, Доростолом, коли над головами витала смерть, у довгі безсонні ночі, коли вони — закривавлені, посічені — лежали на холодній землі й не знали, що готує їм наступний день, — завжди і скрізь одна думка про отчину й город Київ підтримувала їх, давала силу й наснагу.

І от за Вітичівським поворотом, коли лодії проминули сліпучо-жовтий острів і впливли на широке плесо, вдалині відкрились синьо-зеленкуваті гори, чорні обриси довгої стіни на них і золотисті дахи, круті схили передграддя.

Усі на лодіях схопились. Над Дніпром настала велія тиша — гребці опустили в воду довжелезні свої весла, керманічі залишили стерна, тільки вода дзюркотіла за бортами, десь глухо гупнула, упавши в воду, підмита бистрею круча.

— Людіє! Київ! — залунало раптом на одній лодії, на другій, третій... І, правди ніде діти, у багатьох з цих бувалих воїв, що ніколи й ні перед чим у світі не здригались і не

тремтіли, дужче забились серця, зрадлива волога пойняла очі — о рідна земле, яка ти солодка еси!

А гребці вже опускали в воду весла, стернові скеровували тепер лодії просто на гори, заклакли руки ставали дужими, м'язи пружними, лодії вирівнювались, збирались у ключі, так полетіли вперед, що райдуги бризок іскрились над ними, за кермами кипіла вода.

До Києва вже давно, ще ранньої весни, долинула вість, що вої князя Святослава пливуть додому Дніпром. Це була смутна вість. Колись, п'ять літ тому, Київ проводжав у далекий похід воїв, їх вирушало тоді на п'ятистах лодіях двадцять тисяч, суходолом — через землі тиверців і угличів — ще тридцять тисяч, тепер усі вони пливуть на лодіях — скільки ж тих лодій вирвалось з чорної пащі Руського моря, скільки воїв — їхніх батьків, синів, братів — несуть на собі?!

У Києві чатували, з раннього ранку до ночі дивились на пониззя Дніпра — чи не видно там знайомих вітрил, чи не повертаються вої з походу?

І в той час, коли вої князя Святослава від Вітичева дивились на Київ, звідти з гір одразу побачили лодії, всюди покотилась вість, що лодії пливуть, вої повертаються додому.

Множество людей кинулось до Почайни — тут були горяни¹, ремісники й кузнеці з передграддя, купці, смерди, всякі ниці² люди з Подолу. Коли лодії стали наближатись до Києва, Боричевим узвозом з Гори спустився оточений воєводами й боярами і князь Київського столу Ярополк.

Він зупинився на високому пагорку над Почайною попереду всіх людей — у білому, золотом шитому платні, з червоним корзном на плечах, у зеленого хза³ чоботях, з мечем біля пояса — молодий, дуже гарний лицем син князя Святослава.

Лодії наближались, ось вони розвернулись широким півколом, стали завертати до берега — червлені колись, зелені, голубі, а тепер темні, обпалені гарячим сонцем, обвіяні морськими вітрами, оздоблені різьбленими з дерева банькатими турами, вепрами, дивами.

Рипів пісок. Лодії одна за одною зупинялись біля круч. У безмов'ї стояли люди на березі. Скільки їх, цих лодій, —

¹ Горяни — мешканці Гори.

² Ниці — убогі, бідні.

³ Хоз (хзовий) — сап'янова шкіра.

десять, двадцять, сто! О боги, рятуйте, як мало! Вої на лодіях підводились, широко розплющеними, тривожними очима дивились на берег, звідти за ними стежило безліч жіночих, чоловічих, дівочих очей.

Першою з лодій вийшла старша дружина. Що вони несуть на високо піднятих руках? О, це меч і щит князя Святослава! Один за одним почали виходити й вої.

Чому ж вони, вийшовши на берег, не кидаються до своїх рідних і близьких, а стоять мовчазні й замислені? От хтось із старшої дружини, це воевода Рубач, що дивиться нині на світ єдиним правим оком, хоч бачить, либонь, більше, ніж допреже, наказує:

— Приготуймося, вої!

І всі вони спроквола, поважно стають так, як і на полі битви: старшина із знаменами князя Святослава і земель попереду, живі вої — з списками, луками, пращами — десятками й сотнями за ними.

Першим рушає вперед воевода Рубач, за ним крокує старша дружина, ідуть ринді¹ — вони несуть знамено князя Святослава, на якому змальовано два перехрещені списи, а під ним — меч його і щит.

Князь Ярополк прийняв знамено, у нього затремтіли руки, коли він узяв, вийняв з піхов меч свого батька. Якусь хвилину князь Ярополк стояв, тримаючи цей меч. До нього зараз були прикуті тисячі очей воїв і киян, він мусив, як вимагав древній закон і покон, дати роту² над зброєю князя Святослава.

— Спасибі вам, дружино, що чесно боролись за рідну землю й утвердили славу Русі, а сюди принесли знамено, меч і щит отця мого князя Святослава! — промовив, збліднувши, князь Ярополк. — Слухайте ж мене, дружино, мужі, людіє, і нехай це чує вся Русь... По завіту предків моїх і отця Святослава даю роту берегти мир і тишу в землі своїй, нещадно боротись з нашими ворогами, не шкодувати для цього ні сил своїх, ні самого життя! — Піднявши меч, він поцілував його пересохлими устами.

Воїв оточили люди київські. Тепер уже видно було, хто живий повернувся з походу, а хто нині спочиває у вирії,

¹ Ринді — прапороносці.

² Давати роту — присягати.

*Князь Ярополк прийняв знамено, у нього затремтіли руки,
коли він узяв, вийняв з піхов меч свого батька.*